

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЯК ЗАСІБ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лепіш Н.Я.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Павлович-Сенета Я.П.,

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Лепіш Н.Я., Павлович-Сенета Я.П. Проведення у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху як засіб превентивної діяльності.

У статті на підставі чинного законодавства розглянуто провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху як засіб превентивної діяльності. Актуальність зумовлена великою кількістю дорожньо-транспортних пригод, що передбачає необхідність впровадження впливу на учасників дорожнього руху шляхом посилення превенції адміністративних правопорушень. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Предметом – виступають, нормативно-правові акти законодавства України, міжнародні договори та угоди у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Методологія дослідження ґрунтується на діалектичному методі наукового пізнання. Зазначено, що забезпечення безпеки дорожнього руху – діяльність уповноважених суб'єктів у галузі дорожнього руху, спрямована на захист законних прав і інтересів, життя та здоров'я особи, захист інтересів суспільства та держави від загроз, які несе дорожній рух. Вказано, що адміністративне правопорушення у галузі дорожнього руху – це зазіхання на суспільні відносини у сфері безпеки дорожнього руху протиправне, винне суспільно небезпечне діяння водія транспортного засобу, пішохода або іншого учасника дорожнього руху, посадової особи, юридичної особи, вчиненої в процесі участі в дорожньому русі, за яке КУпАП встановлено адміністративну відповідальність. Проведення у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху є похідне від поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення, становить врегульовану адміністративно-процесуальними нормами діяльність компетентних суб'єктів, що здійснюється у галузі дорожнього руху, застосування юрисдикційних заходів у справах про адміністративні правопорушення у даній сфері. Ознаки провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху: спеціальне коло заходів забезпечення провадження; специфічні докази та особливості доказування; можливість проведення адміністративного розслідування; види адміністративних покарань, що призначаються за дані правопорушення; спрямованість на безпеку дорожнього руху.

Ключові слова: автомобільний транспорт, дорожня інфраструктура, заходи, адміністративний примус, Національна поліція, процесуальна форма.

Lepish N.Ya., Pavlovych-Seneta Ya.P. Proceedings in cases of administrative offenses in the field of road traffic as a means of preventive activity.

The article, based on current legislation, examines proceedings in cases of administrative offenses in the field of road traffic as a means of preventive activity. The relevance is due to the large number of road accidents, which implies the need to influence road users by strengthening the prevention of administrative offenses. The object of the study is social relations that arise in the field of ensuring road safety. The subject is regulatory legal acts of the legislation of Ukraine, international treaties and agreements in the field of ensuring road safety. The research methodology is based on the dialectical method of scientific knowledge. It is noted that ensuring road safety is the activity of authorized entities in the field of road traffic, aimed at protecting the legitimate rights and interests, life and health of a person, protecting the interests of society and the state from the threats posed by road traffic. It is indicated that an administrative offense in the field of road traffic is an encroachment on public relations in the field of road traffic safety, an unlawful, culpable socially dangerous act of

a driver of a vehicle, pedestrian or other road user, official, legal entity committed in the process of participating in road traffic, for which the Code of Administrative Offenses establishes administrative liability. Proceedings in cases of administrative offenses in the field of road traffic are a derivative of the concept of proceedings in cases of administrative offenses, constitute the activities of competent entities regulated by administrative procedural norms, carried out in the field of road traffic, the application of jurisdictional measures in cases of administrative offenses in this area. Features of proceedings in cases of administrative offenses in the field of road traffic: a special range of measures to ensure the proceedings; specific evidence and features of proof; the possibility of conducting an administrative investigation; types of administrative penalties imposed for these offenses; focus on road traffic safety.

Key words: road transport, road infrastructure, measures, administrative coercion, National Police, procedural form.

Постановка проблеми. Стан забезпечення безпеки дорожнього руху становить значну соціально-економічну проблему. В Україні проводиться цілеспрямована діяльність щодо підвищення рівня безпеки дорожнього руху та вдосконалення її організації. Забезпечення безпеки дорожнього руху є важливою умовою розвитку країни, що гарантує стійкий, перспективний розвиток особистості, соціуму та держави, заснований на визнанні, повазі та дотриманні прав і свобод людини та громадянина за взаємної відповідальності за безпеку.

Мета дослідження полягає у визначенні провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху як засобу превентивної діяльності.

Стан опрацювання проблематики. Різним аспектам забезпечення безпеки дорожнього руху присвячені роботи науковців: В.В. Гаркуші, Т.О. Гуржія, С.М. Гусарова, В.В. Доненко, В.Й. Развадовського, В.Ф. Муцко, С.А. Комісарова, М.А. Микитюка, Р.І. Михайлова, А.М. Подоляки, В.В. Новікова, А.О. Собакаря та інших. В умовах воєнного стану забезпечення безпеки дорожнього руху набуває актуальності, що обумовлює проведення наукових досліджень у зазначеній галузі.

Виклад основного матеріалу. Розкриття сутності провадження у справах про адміністративні правопорушення дозволяє побачити його можливості у справі забезпечення безпеки дорожнього руху. Виходячи з цього, в основі дослідження означеного питання лежать такі положення. По-перше, провадження у справах про адміністративні правопорушення визначає процесуальну форму застосування заходів адміністративного примусу. Дані заходи виконують різні функції у провадженні, у системі забезпечення безпеки дорожнього руху.

По-друге, велика кількість адміністративних правопорушень, що відбувається в галузі безпеки дорожнього руху, у зв'язку з цим дуже важливо з точки зору забезпечення даного виду безпеки постійно покращувати якість даного провадження. Необхідно здійснювати адаптацію до умов цифрової економіки та цифровізації державного управління.

По-третє, провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі безпеки дорожнього руху має особливості, які визначаються об'єктом протиправного зазіхання, особливостями експлуатації автомобільного транспорту, який є джерелом підвищеної небезпеки.

По-четверте, провадження у справах про адміністративні правопорушення як інституційна категорія є різновидом державного, процесуального примусу. Це повний перелік обставин, що характеризує сутність провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі безпеки дорожнього руху.

Безпека дорожнього руху категорія юридична та соціальна. Безпека дорожнього руху категорія міждисциплінарна, це полягає в тому, що відповідний вид безпеки є об'єктом регулювання низки галузей права. Безпека дорожнього руху безпосередньо пов'язана з глобалізацією транспортного комплексу, складовою якого є автомобільний транспорт.

Як приклад можна навести: Конвенцію «Про дорожній рух» (м. Відень 8 листопада 1968 р.); Європейську конвенцію «Про покарання порушення правил дорожнього руху» (м. Страсбург 30 листопада 1964 р.); Конвенцію «Про дорожні знаки та сигнали» (Відень, 8 листопада 1968 р.); Директиву № 2011/82/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу «Про полегшення транскордонного обміну інформацією щодо порушень, пов'язаних із безпекою дорожнього руху»; Конвенцію «Про взаємне визнання та виконання рішень у справах про адміністративні порушення правил дорожнього руху» [1, с. 309].

Питання забезпечення безпеки дорожнього руху є предметом регулювання законів: «Про дорожній рух»; «Про автомобільні дороги»; Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України [2, с. 10–12].

Ключовим нормативно-правовим актом щодо регулювання та організації дорожнього руху є постанова Кабінету Міністрів «Про Правила дорожнього руху». Одним із елементів у механізмі забезпечення безпеки дорожнього руху є низка нормативно-правових актів без яких неможливо забезпечити без-

пеку дорожнього руху. До них доцільно віднести постанови Кабінету Міністрів: «Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду», «Про затвердження Порядку проведення обов'язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу; наказ МВС України і МОЗ України «Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» [2, с. 12–15].

Нормативно-правові акти, задіяні у механізмі забезпечення безпеки дорожнього руху, мають різну галузеву приналежність. Різні галузі системи права мають власний предмет, в регулюванні відносин по забезпеченню безпеки дорожнього руху, по-різному впливають на виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення. Забезпечення цього виду безпеки залежить від технічних засобів регулювання та контролю, які реалізується в правовій формі.

Ключове місце в системі правових засобів забезпечення безпеки дорожнього руху відводиться засобам адміністративно-правового характеру. Зумовлено це рядом обставин. Практично вся система розвитку та експлуатації автомобільної та дорожньої інфраструктури здійснюється в адміністративно-правовому режимі.

Одним із видів правових засобів є засоби адміністративно-примусового характеру, що реалізуються в ході здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на безпеку дорожнього руху.

Існуюча система адміністративних покарань, передбачених за скоєння правопорушень у галузі дорожнього руху, не відповідає основним вимогам справедливості та пропорційності адміністративного покарання, ступеня суспільної небезпеки та соціальної значущості суспільних відносин, що охороняються. Ця обставина знижує ефективність впливу адміністративного покарання на поведінку учасників дорожнього руху. Примусовий потенціал у забезпеченні безпеки дорожнього руху на сьогоднішній день вичерпаний.

Безпека дорожнього руху забезпечується та стимулюється правовими засобами, реалізація яких здійснюється через встановлені адміністративно-правові форми. Реалізація заходів адміністративного примусу різного функціонального характеру здійснюється через встановлені законом процесуальні форми, через провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Н. Бортник і С. Єсімов писали, що адміністративно-процесуальна форма – це передбачена законом вимога або сукупність вимог, звернених до вчинків учасників адміністративно-процесуальної діяльності, тільки при виконанні, яких процесуальна дія, передбачена нормою права, матиме юридичну силу [3, с. 32]. Воно викликає зміну, виникнення чи припинення регульованих правовідносин. Порушення виконання вимог процесуальної форми спричинить недійсність вчинених процесуальних дій, як наслідок юридичного процесу. Процесуальна форма є гарантією забезпечення режиму законності при застосуванні міри державного примусу. Процесуальна форма необхідна при реалізації адміністративно-обмежувальних заходів.

Адміністративно-процесуальна форма має певну специфіку, а тому її можна розглядати як самостійне правове явище. Правова форма, як і багато інших правових явищ і процесів повинна розвиватися, пристосовуватися до суспільних відносин, що ускладнюються, у тому числі в галузі забезпечення безпеки дорожнього руху.

Адекватність правової форми є однією з основних умов ефективності дії права. Ефективність дії правової норми визначається тією обставиною, наскільки повно вивчені фізичні, психічні, інтелектуальні, потенційні можливості людини на безаварійне керування транспортними засобами.

Адміністративно-процесуальна форма – це поєднання матеріальних і процесуальних вимог, визначених законом, необхідних для повного, об'єктивного та всебічного аналізу адміністративної справи та гарантуючого її законне вирішення та виконання винесеного у справі рішення [4, с. 82].

Процесуальна форма є гарантією дотримання приватних і публічних інтересів. У зв'язку з цим провадження у справах про адміністративні правопорушення, виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху здійснюється у встановленій законом процесуальній формі.

У ході провадження у справах про адміністративні правопорушення необхідно дотримуватися процесуальних вимог. Обов'язковим моментом є вимога щодо надання фізичній особі або законному представнику юридичної особи, стосовно яких порушено справу про адміністративне правопорушення, копії протоколу.

Ефективність провадження у справах про адміністративні правопорушення залежить від успішної реалізації виконання постанов про адміністративні покарання. Провадження із притягнення

особи до адміністративної відповідальності визначається як – врегульоване адміністративно-процесуальними нормами діяльність компетентних адміністративних органів, а в деяких випадках судів, щодо вирішення справи про правопорушення, скоєної особою, за яку законодавством передбачено застосування адміністративної відповідальності.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення відрізняється від інших адміністративних проваджень своєю функціональністю, тією метою, задля досягнення якої воно здійснюється. Цілі провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язані з реалізацією норм про адміністративну відповідальність.

Як визначається у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), адміністративне покарання є встановленою державою мірою відповідальності за скоєння правопорушення, а адміністративне покарання застосовується для попередження скоєння нових правопорушень [5].

Автори видання «Адміністративне право України: загальна частина» зазначають, що провадження у справах про адміністративні правопорушення визначають як складову частину адміністративно-юрисдикційну діяльність, що здійснюється поряд з провадженням і застосуванням заходів адміністративного примусу, які не є заходами відповідальності, з метою розгляду справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень у встановленій законодавством формі [6, с. 484].

Як показує аналіз наукової літератури, віднесення провадження у справах про адміністративні правопорушення до елемента адміністративно-юрисдикційного процесу або до складової частини адміністративної юрисдикції, досить традиційно. Адміністративна юрисдикція – це вид правозастосовної діяльності органів державного управління (у тому числі Національної поліції), яка є розглядом справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень у встановлених адміністративно-правових формах та порядку.

Зміст адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху охоплює: юридичний склад правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона); кваліфікацію фактично вчиненого діяння за відповідною адміністративно-правовою нормою; призначення виду адміністративного покарання, передбаченого санкцією адміністративно-правової норми [7, с. 46].

Адміністративні покарання, застосовувані за скоєння адміністративного правопорушення досить істотні. Застосування адміністративних покарань у судовому порядку тягне несприятливі правові і соціальні наслідки. Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається зі стадій, набору процесуальних розпоряджень, які утворюють самостійні провадження.

Адміністративне розслідування, здійснюється у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, визначені статтею 124 «Порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна» КУпАП [8].

Адміністративне розслідування – це комплекс процесуальних дій спрямованих на встановлення обставин справи про адміністративне правопорушення. Ураховуючи, що Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі у розділі VIII «Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 124 КУпАП» не має розпису за стадіями провадження доцільно вказати, що зазначена діяльність здійснюється в ході адміністративного розслідування, яке проводиться відповідно до КУпАП та інших законів, які визначають процесуальну спеціальності [9, с. 8-9].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке повністю регламентується КУпАП, не включає самостійної стадії «адміністративного розслідування». Адміністративне розслідування з формальної погляду не можна визнати стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення. Адміністративне розслідування, що здійснюється в галузі забезпечення безпеки дорожнього руху, складається з низки стадій. Адміністративне розслідування – це складова провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Адміністративне розслідування необхідне тоді, коли у провадженні у справах про адміністративні правопорушення потрібні значні тимчасові витрати. Як показує практика, деякі адміністративні правопорушення, які посягають на безпеку дорожнього руху таких тимчасових витрат вимагають, наприклад дорожньо-транспортні пригоди. Наявність необхідності проведення адміністративного розслідування говорить про складність провадження у справах про адміністративні правопорушення з процесуальної точки зору.

У структурі провадження у справах про адміністративні правопорушення, що здійснюється в органах поліції виділив: звичайне провадження у справах про адміністративні правопорушення [10]; спрощене провадження у справах про адміністративні правопорушення (наприклад, ст. 121 КУпАП); особливе провадження у справах про адміністративні правопорушення (ст. 124 КУпАП).

Щодо спрощеного провадження виділяють його ознаки: дане провадження здійснюється за певним колом складів адміністративних правопорушень; певний перелік адміністративних покарань, які можуть застосовуватися щодо даного адміністративного провадження; відсутність спору щодо події адміністративного правопорушення; обмежені можливості застосування заходів забезпечення провадження; перелік суб'єктів уповноважених здійснювати це адміністративне провадження.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху може здійснюватися без складання протоколу про адміністративне правопорушення (наприклад, ст. 121 КУпАП). Дане провадження може здійснюватися у звичайному процесуальному порядку.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху може бути реалізована у формі адміністративного розслідування. Необхідно у справах про адміністративні правопорушення, за якими потрібні значні часові витрати. Ці витрати необхідні для збору доказів у справі про адміністративне правопорушення або здійснення інших адміністративно-процесуальних дій. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, скоєні учасниками дорожнього руху, обумовлюються спеціальним статусом поліцейських патрульної поліції, що виконують функції на всіх стадіях провадження у справах про адміністративні правопорушення та здійснюють взаємодію з іншими учасниками провадження (суддями, лікарями, які проводять медичний огляд на стан алкоголю).

Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху має предметну превентивну специфіку, яка відрізняє від аналогічних проваджень, що реалізуються в інших сегментах державного управління. Дане провадження має функціональну спрямованість, зумовлену особливостями роботи автомобільного транспорту та дорожньої інфраструктури. Провадження спрямоване на встановлення об'єктивних обставин правопорушення, що посягає на безпеку дорожнього руху, виявлення чинників та їх усунення, що є превентивною діяльністю.

Висновки. Одним із завдань держави у сфері забезпечення громадської безпеки є питання забезпечення безпеки дорожнього руху. У цьому напрямі держава здійснює заходи щодо запобігання дорожньо-транспортним пригодам, адміністративним і кримінальним правопорушенням, що скоюють в галузі безпеки дорожнього руху. У правовому механізмі забезпечення безпеки дорожнього руху використовують правові засоби різної галузевої приналежності, проте доцільно зазначити, що крім правових засобів, ефективність забезпечення цього виду безпеки залежить від технічних засобів регулювання та контролю, що реалізуються в різній правовій формі.

Формування концептуальних організаційно-правових основ превенції у контексті провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі дорожнього руху як засобу превентивної діяльності щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, засновані на сукупності наукових знань про безпеку, орієнтовані на вирішення проблем у сфері безпеки дорожнього руху та цілеспрямоване на перетворення діяльності з її забезпечення на основі виявлення сутнісних характеристик, досліджуваних соціальних явищ, а також аналізу закономірностей, суперечностей та тенденцій їх розвитку та класифікації, що встановлюються у ході адміністративного провадження по правопорушеннях у зазначеній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аблязов Д.Е., Солонько М.Ф. Законодавче унормування питання безпеки дорожнього руху. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 308–311.
2. Парасюк В.М., Демків Р.Я., Когут В.М. Безпека дорожнього руху: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 340 с.
3. Bortnyk N., Yesimov S. Legal regulation of measures of administrative and procedural coercion. *Social & Legal Studios*. 2021. Issue 3 (13). P. 28–34.
4. Лісойван Я.М. Поняття та види адміністративно-правових форм діяльності державного бюро розслідувань України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Випуск 77. Частина 2. С. 80–85.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
6. Остапенко О.І., Ковалів М.В., Єсімов С.С. та ін. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник. Вид. 2-е, доповнене. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с.
7. Бортник Н., Єсімов С. Зміст адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. -2016. № 855. С. 38–47.
8. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автома-

тичному режимі: Наказ МВС України від 07.11.2015 р. № 1395. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>.

9. Ковалів М.В., Леськів С.Р., Єсімов С.С., Баб'як Н.В. Сутність адміністративного розслідування правопорушень. *Law & Sciences = Право та науки*. 2018. № 2. С. 4–9.
10. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>.